

Festtal av styrelsens ordförande Barbro Sundback vid stiftelsen Ålands fredsinstitutets 20-årsjubileum, firat den 9 juni 2012.

Kära fredsvänner, jag tror att det kan vara så att Ålands fredsinstitut är bättre känt i Södra Kaukasus och Litauen än i Finland och Sverige. Det skulle inte förvåna mig om kvinnorna i Raguvele och journalisterna i Baku vet mera om Åland än journalisterna i Stockholm och Helsingfors.

Att det kan förhålla sig på detta viset kommer sig av att Ålands fredsinstitut från sina allra första verksamhetsår etablerade kontakter med intresserade personer och organisationer i dessa länder. Sedan tjugo år tillbaka i tiden har vi i dessa länder vänner som besöker oss och vi dem. Kontakter som med åren fördjupats och som vuxit ut till samarbetsprojekt, informations- och kunskapsutbyte och sist men inte minst gemensamma fester och minnen av lång och trogen vänskap.

Alla dessa möten, diskussioner och foton. Allt arbete, allt engagemang som tålmodigt under anspråkslösa former funnits har med åren givit gott resultat.

Ålands fredsinstitut är unikt på så vis att institutets fredsarbete är så mångsidigt. Det har både en konkret och praktisk verksamhet och en teoretisk avdelning. När Ålands fredsinstitut år 2007 anställde Sia Spiliopoulou-Åkermark som direktör för Ålands fredsinstitut inleddes en mycket dynamisk och framgångsrik tid för institutet. Sia är välkänd inom forskarkretsar och har genom sina kontakter och nätverk lyckats att på kort tid göra Ålands fredsinstitut till en viktig aktör inom internationellt forskningsarbete som har relevans för Åland och det åländska samhället. Institutet är idag en viktig kunskapsförmedlare när Lagtinget och landskapsregeringen har behov av sakkunskap och analyser av frågor som rör internationell rätt.

I sitt arbete som ledare för institutet har Sia Spiliopoulou-Åkermark på ett systematiskt och målmedvetet sätt lyckats inspirera och stöda unga ålänningar som visat intresse för teoretiska studier inom områden som institutet sysslar med.

Ett arbete som inte bara gynnat och gynnar de enskilda ungdomarna utan som på sikt bidrar till att göra Åland mera självförsörjande när det behövs kunskap

och fakta om Ålands internationella ställning och hur status quo kan bevaras och stärkas.

Allt detta arbete fick sin höjdpunkt hösten 2011 när fredsinstitutet med Sia och hennes medarbetare presenterade forskningsrapporten "The Åland example and its components – relevance for international conflict resolution". Rapporten diskuterades vid ett seminarium den 1 november 2011 och en mängd experter och viktiga personer deltog. Seminariet och rapporten är en milstolpe i institutets historia. Ålands fredsinstitut är inte mera en lokal kuriositet utan en ansedd partner att räkna med i sammanhang där man diskuterar fred, kris- och konflikthantering samt mänskliga- och minoritetsrättigheter. För allt detta och mera därtill vill jag därför, idag när vi firar institutets 20-åriga tillvaro, rikta ett stort tack till institutets direktör och alla som tillsammans med Sia dagligen arbetar på institutet för att göra vår värld bättre, fredligare och mera tillitsfull.

Men före Sia fanns det också ett institut. Och före Sia finns det en historia. Det hela började under tidigt 1980-tal. Åland blev plötsligt den nordiska fredsrörelsens älsklingsplats. Rustningsspiralen skruvades upp flera varv under kalla krigets sista decennium. Supermakterna Sovjet och USA planerade att placera ut en ny generation kärnvapenbestyckade missiler på båda sidor av järnridån. Det folkliga motståndet växte lavinartat när vanliga tyska familjer insåg att de skulle få en missil utplacerad inte långt från sitt vardagsrumsfönster, italienska vinodlare skulle tvingas avstå odlingsmark för kärnvapen och nederländska aktivister med prinsessan Beatrice i spetsen insåg vad som höll på att ske. I Norden skapades på mycket kort tid en folkrörelse som enades under parollen: "Norden kärnvapenfri zon". År 1981 initierade Siv Ekström och Susan Skogberg Ålands fredsförening. Föreningen växte snabbt och när det blev allmänt känt att Åland genom internationella avtal är en kärnvapenfri zon enligt internationella avtal blev Åland en viktig mötesplats och symbol för kampen att bibehålla Norden kärnvapenfritt.

Fredsrörelsen förlorade kampen den gången men ett decennium senare var kalla kriget över och de missiler som placerats ut, endast till nytta och glädje för krigsindustrin, avlägsnades och under en kort tid därefter upplevde särskilt Europa en tid av öppenhet och framtidstro. Något som idag känns avlägset om ändå inte oviktigt. Dagens Europa är trots allt en fredsunion även om den

plågas av ekonomiska bekymmer och bristande politisk handlingskraft. De militära konflikter och den ideologiska ofördragsamheten finns lyckligtvis inte mera.

Kampanjen om Norden som kärnvapenfri zon och Ålands roll i sammanhanget påverkade den åländska politiken. Utredningar gjordes om hur Åland på olika sätt kunde institutionalisera sin roll som ett fredsfäste. Förslag om fredscentrum, fredsmuseum, freds-minoritetsinstitut, minoritetsinstitut och minoritets- och autonomiforskning inom Ålands högskola lades fram medan åren gick och inget hände.

I oktober 1992 kallade så Ålands fredsförening till ett medlemsmöte med ett enda ärende på föredragningslistan: Grundande av Ålands fredsinstitut. Ett tiotal personer infann sig och beslut fattades den 25 oktober. Robert Jansson hade av Ålands fredsförening ombetts göra upp en modell för den framtida verksamheten, som skulle utgå från Åland och dess internationella särställning. Från början var tanken att institutets verksamhet skulle engagera ålänningarna och i mån av möjlighet syssla med forskning. För det ändamålet bildades ett särskilt forskarråd. Till medlemmar i interimsstyrelsen valdes Barbro Sundback, Leena Smeds, Thomas Hackman, Thomas Wallgren, Martin Holmberg och som ersättare Marlene Öhberg, Siv Ekström, Marianne Laxén, Samuel Reuter och Eva Zilén.

Institutet verkade de första åren i Villa Julius källarvåning och Robert Jansson var den enda fast anställda. Institutet fick en flygande start tack vare den dåvarande ryska konsulin Boldyrev som insåg Ålands möjligheter att vara en plats för fredsdiskussioner och samtal. Med hans hjälp stod Ålands fredsinstitut värd för ett internationellt uppmärksammat möte med representanter för de stridande parterna i kriget i Nagorno Karabach. Det var ett magiskt ögonblick när de stridande delegaterna fick möta Lucia en mörk och kall 22 december 1993. Det är svårt att bedöma mötets betydelsefullhet men allt sedan dessa har kaukasier i olika sammansättningar möts på Åland.

Följande år i maj 1994 hölls fredförhandlingar i Bischkek i Kirgistan. Jag, Roger Jansson och Robert Jansson var inbjudna att delta i förhandlingarna. De fördes på ryska och utan tolk kände man sig givetvis rätt utanför samtidigt som man förstod att något mycket viktigt höll på att ske. Det eldupphöravtal som

förhandlingarna ledde till var ett stort framsteg. Tyvärr har konflikten närmast stelnat i den formen och inget tyder på att läget skulle förändras inom en snar framtid.

Mötet i Mariehamn spreds som en stor nyhet i internationell media och plötsligt var Ålands fredsinstitut något att ta på allvar.

Ett annat exempel från den första tidens arbete är det långvariga ungdomsutbyte som utvecklades mellan Nordirland och Åland. Många åländska ungdomar var under projektets tid med och fick lära sig om ungas villkor i ett spänt och våldsamt Belfast. En erfarenhet som fick många att senare i livet ägna sig åt internationella studier och internationellt samarbete.

Utan Robert Janssons insatser, hans kreativa förmåga och anspråkslösa framtoning hade Fredsinstitut knappast fått den rivstart som blev fallet. Alla år var inte lika glansfulla men under hela Roberts tid som verksamhetsledare växte institutet och drog till sig många intresserade. Alla som arbetat med Robert har bara goda erfarenheter. Åtminstone kan jag inte minnas ett enda tillfälle när vi skulle ha förtvivlat utan arbetet gick alltid vidare trots lite pengar och återkommande politiskt motstånd ofta byggt på fördomar och misstänkliggörande. Ett stort tack för alla åren tillsammans med dig Robert.

Två personer som på ett avgörande sätt bidrog till institutets tillkomst är Leena och Rolf Lindqvist. Under några år drev de två en kampanj kallad "Fred för fulla segel". Syftet var att samla in pengar för att bygga ett Fredens hus på Åland. Det insamlade beloppet 137.000 mark överläts till institutet. Av dessa medel placerades 100.00 i en grundfond och resterande 37.000 gick in i verksamheten för att få igång det hela. Jag hoppas att Leena och Rolf känner att deras uppoffrande arbete med kampanjen efter mer än 20 år äntligen lett till resultat. Tack än en gång Leena och Rolf. Ert arbete har inte varit förgäves.

Jag vill ännu nämna två konstnärer som genom att bidra med sina konstverk också gjorde grundandet av Stiftelse Ålands fredsinstitut möjligt. Johan Scott donerade ett stort verk som under en lång tid var deponerad på Biblioteket i Mariehamn. Kjell Ekström skänkte en akvarell som pryder trappuppgångens vägg. Tack vare deras värdefull konst blev Stiftelsen registrerad och grundfonden godkänd.

Ålands fredsinstitut är ett verk av humanism och idealism. En tro på att också vi kan bidra till en bättre och fredligare värld. Institutet är idag respekterat i vida kretsar och jag tror att ålänningarna, även om de kanske inte alla är så väl insatta i vad som görs på institutet, känner att institutet är en viktig del av självstyrelsebygget och att institutet fyller en viktig funktion inte bara på Åland utan i världen.

När lagtinget och landskapsregeringen nu i form av en donation överlåter till Stiftelsen Ålands fredsinstitut dessa byggnader känns det som att vi tar ännu ett stort kliv framåt på fredens väg. Ett eget hus, en fast punkt, en mötesplats och en trygg arbetsplats är grundläggande för att institutet ska kunna utvecklas målmedvetet och långsiktigt.

En dag som denna finns det många som tjänar ett stort tack. Jag har nämnt några personer som tagit ett särskilt stort ansvar för institutets tillkomst och utveckling.

Alla ni som samlats här idag och som jobbar eller har jobbat för institutet, tack för ert engagemang och ert arbete.

När Ålands fredsinstituts historik en gång skrivs ska ni alla nämnas med namn och era insatser ska beskrivas. Den dagen ligger kanske inte så långt borta. Tills dess hoppas jag vi blir ännu många fler som vill delta i arbetet.

Ett sista tack riktar jag till minister Gun-Mari Lindholm och Ålands landskapsregering för ett gott samarbete. Minister Lindholm har erfarenhet av att arbeta med institutet i mänskohandelsfrågor och känner väl till institutet. Det är därför särskilt värmande att motta donationen av just av dig.

Ett stort tack för allt.

Jag är övertygad om att det goda samarbetet med regeringen kommer att fortsätta och jag vill härmed inbjuda dig Gun-Mari och resten av regeringen som våra första gäster på kaffe och bulla till Fredens hus. Dörren kommer alltid att stå öppen för dem som vill vara med och dela våra drömmar om en fredlig värld, utan våld eller hot om våld.

Tack.